

**Fyodor M.
Dostoyevski**

Uysal Kız
Hayali Bir Öykü

—
Çeviren:
Eyüp
Karakuş
—

Fyodor M. Dostoyevski, 30 Ekim 1821'de altı çocuklu bir ailenin ikinci çocuğu olarak dünyaya geldi. 1838'de Reval'deki Mühendislik Akademisi'ne girdi. 1843'te akademi bitirip Savaş Bakanlığı'ndaki Mühendislik Dairesi'ne atandı. Akademi yıllarında Alman ve Fransız edebiyatlarıyla tanıştı; 1830'dan sonra sayıları hızla artan dergi ve gazetelerde yazarak geçim sıkıntısını gidermenin yollarını aradı. Kendini edebiyata adanmak için resmi görevinden istifa etti. Artık tek geçim kaynağı edebiyattı.

1846'da yayımlanan ilk romanı *İnsancıklar*'ın edebiyat eleştirmenlerince keşfi, Rus edebiyat tarihine damgasını vurmuş bir olaydır. 1849'da devrimci bir harekete üye olduğu için tutuklandı. Tam sekiz ay tutuklu kaldı. Aralarında Dostoyevski'nin de bulunduğu yirmi bir kişinin idam kararı Çar tarafından affedildi, Dostoyevski'nin cezası sekiz yıl hapse çevrildi. Sibiryaya yıllarının, Dostoyevski edebiyatı üzerinde büyük etkisi oldu.

Yurtdışında geçirdiği dört yılın sonunda Rusya'ya döndüğünde onu dünyanın en büyük yazarlarından biri yapacak romanları bir biri ardına yazmaya başladı: *Suç ve Ceza* (1866), *Budala* (1869), *Ecinniler* (1872), *Delikanlı* (1875) ve *Karamazov Kardeşler* (1880).

Kumar borçları, alacaklılar, borçlarını ödemek için kaleme aldığı romanlar ve sara hastalığıyla geçen hayatı 25 Ocak 1881'de sona erdi. 31 Ocak 1881'de Dostoyevski'nin cenazesini 30.000 kişi izliyordu. Bir yazarın ölümü bütün Petersburg'u sokağa dökmüştü.

Uysal Kız

Hayali Bir Öykü

Uysal Kız

Hayali Bir Öykü

Fyodor M. Dostoyevski

Orijinal adı

Кроткая

Ruşça aslından çeviren

Eyüp Karakuş

Yayına hazırlayan

Sema Çubukçu

Türkçe yayın hakları

© Doğan Egmont Yayıncılık
ve Yapımcılık Tic. A.Ş.

1. baskı / Temmuz 2021

ISBN 978-605-09-8612-9

Sertifika no: 11940

Kitap ve kapak tasarımı

Geray Gençer

Baskı

Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. Tic.
A.Ş.

Mahmutbey Mah. Devekaldırımı Cad.
2622 Sk.

Güven İş Merkezi, No: 6/13 Bağcılar -
İSTANBUL

Tel. (212) 446 05 99
Sertifika No: 20699

Doğan Egmont Yayıncılık

ve Yapımcılık Tic. AŞ

19 Mayıs Cad. Golden Plaza
No 3, Kat 10, 34360

Şişli - İstanbul

Tel: (212) 373 77 00

Faks: (212) 355 83 16

www.dogankitap.com.tr

editor@dogankitap.com.tr

satis@dogankitap.com.tr

Uysal Kız

Hayali Bir Öykü

Fyodor M. Dostoyevski

Çeviren:
Eyüp
Karakuş

Yazarın önsözü

Alışlagelmiş formattaki “Günlük” yerine bu kez sadece bir öykü gönderdiğim için okurlarımdan özür diliyorum. Ancak bu öyküyle neredeyse bir aya yakın bir süre gerçekten de ciddi bir biçimde uğraştım. Yine de her olasılığa karşın okurlardan hoşgörü bekliyorum.

Gelelim öyküye...

Konusunu gayet gerçekçi bulmama rağmen alt başlığını “Hayali Bir Öykü” koydum. Evet, özellikle yazım formatında “hayali” birtakım şeyler de yok değil elbette... Başlamadan önce de bu konuya biraz açıklık getirmek istiyorum.

Mesele şu; bu aslında ne bir öykü ne de tutulmuş birtakım notlar. Şimdi gözünüzün önüne bir adam getirin... İki saat önce pencereden kendini atarak intihar etmiş karısının cesedi masanın üzerinde, gözlerinin önünde yatıyor. Kafası alabildiğine karışık ve düşüncelerini bir türlü toparlayamıyor. Odada bir o yana bir bu yana gidip geliyor ve olup bitenleri anlamaya, düşüncelerini bir noktada toplamaya çalışıyor. Kaldı ki adam onulmaz bir hipokondriyak ve de kendi kendine konuşan bir tip. İşte, şimdi de kendi kendine konuşuyor, olup bitenleri anlatıyor ve kendi kendine bir açıklama ge-

tirmeye çalışıyor. Her ne kadar söyledikleri tutarlıymış gibi görünse de hem mantıksal hem de duygusal anlamda zaman zaman kendisiyle çelişkiye düşüyor. Olaylarla hiç ilgisi olmayan izahata girip kendini haklı buluyor, doğal olarak kadını suçlu çıkarıyor; bunu yaparken bir yandan düşüncelerinin ve yüreğinin katılığı ve kabalığı, diğer yandan duygularının derinliği dikkatlerden kaçmıyor. Evet, kendi açısından olaylara yavaş yavaş bir açıklama getiriyor ve düşüncelerini bir noktaya toplamayı iyi kötü başarıyor. Hatırlamaya başladığı birtakım anıları kaçınılmaz olarak onu “hakikate” doğru götürüyor ve bu hakikat onu yine kaçınılmaz olarak hem aklen hem de duygusal anlamda daha doğru bir noktaya taşıyor. Öyle ki, ilk başlardaki o genel kafa karışıklığına oranla ifade tarzının bile giderek değiştiğine tanık oluyoruz. Bu zavallı adam için “hakikat” denilen şey, en azından kendisi için gayet açık ve belirgin bir şekilde ortaya çıkmaya başlıyor.

Konu kısaca bu.

Öykü süreci, birtakım konu dışı ayrıntılar ve kesintilerle, konudan konuya atlamalarla birlikte birkaç saati bulacak elbette. Çünkü kahramanımız kâh kendi kendine konuşacak, kâh dönüp görünmeyen bir dinleyiciye, bir tür yargıca hitap edecek. Gerçek hayatta da böyle değil midir zaten?.. Eğer bir stenograf onu dinlese ve söylediklerini kâğıda aktarsaydı, benim size sunduğumdan biraz daha sert, biraz daha pürüzlü ve dağınık bir ifade ortaya çıkardı muhtemelen ama psikolojik düzen bence yine aynı kalırdı. İşte bu varsayım, yani bir stenografın oturup adamın ağzından çıkan her şeyi ol-

duğu gibi not alması fikri (sonra o notları ben alıp elden geçiriyorum) bu öyküde benim “hayali” dediğim şeyin ta kendisidir. Bu tür yöntemler zaman zaman sanatta kullanılagelmiştir. Victor Hugo örneğın, başyapıtı *Bir İdam Mahkûmunun Son Günü* adlı eserinde böyle yapmıştır ve evet, bir stenografin tuttuğu notları alıp kullanmamıştır ama aşağı yukarı buna benzer bir yöntem izlemiştir ve bir idam mahkûmunun değıl son gününü, son saatlerini, hatta harfiyen son anlarını yazabileceğini (bunun için zamanı da olduğunu) göstererek çok daha benzersiz bir iş çıkarmıştır ortaya. Evet, Hugo için bu fantastik yanını ortaya koymasaydı, yazdıkları arasında en gerçekçi ve en samimi olan bu eserini de ortaya çıkaramayacaktı.

Birinci bölüm

Ben kimdim, o kimdi?

... İşte, hâlâ burada... O buradayken mesele yok; her dakika kalkıp yanına gidebiliyor ve bakabiliyorum; ama yarın götürdüklerinde... Nasıl kalırım o zaman bir başıma? Tamam, şimdi salonda, masada, iki oyun masasını bitiştirip üzerine yatırdılar; tabutu yarın getirecekler, beyaz bir tabut, beyaz *grodendale*¹ ile sarılmış... Neyse, asıl konu o değil tabii... Durmaksızın dolanıp duruyorum odada ve bütün bunların bir açıklamasını bulmaya çalışıyorum... Alın işte, tam altı saattir bu açıklamayı yapmaya çalışıyorum ama kafamı bir türlü toplayamıyorum. Aslında sürekli dolanıyorum, dolanıyorum, dolanıyorum... Bakın, şöyle oldu. Sırasıyla anlatacağım. (Sıra!) Efendim, ben öyle edebiyatçı filan değilim, zaten siz de görüyorsunuz, ama varsın olsun, dilim döndüğünce, aklım bastığınca anlatacağım. Zaten asıl dehşet verici olan yanı da bu işte, her şeyi, evet her şeyi hatırlıyorum!

Hani, bilmek isterseniz yani, en başından anlatayım... Şöyle: *Golos*² gazetesine verdiği bir ilanın parasını ödemek için kimi eşya-

1. *gros de Naples* (Fr.): Napoli ipeği. (ç.n.)

2. *Golos* (Rus.): Ses. (ç.n.)

larını rehin bırakmak üzere bana getiriyordu. Güya ilanla müreb-
biyelik işi arıyormuş, efendime söyleyeyim, şehir dışına da gidebi-
lirmiş, özel dersler verebilirmiş falan filan işte... Bunlar ta en baş-
lardaki hikâyeler anlayacağınız... Tabii ki dikkat bile etmemiştim o
zamanlar. Derken ilgimi çekmeye başladı. İncecik bir kızdı, sapsa-
rı saçları vardı, orta boyluydu... Konuşurken çekinirdi, ne bileyim,
sanki halinden utanırdı (sanırım herkese karşı aynı şekilde çekin-
gendi; doğal olarak ben de onun için bir yabancıydım; rehinci ol-
mam bir yana, insan olarak diğerlerinden farklı biri değildim) pa-
rasını alır almaz hemencecik arkasını döner ve çıkar giderdi. Bir de
ağzını hiç açmazdı. Başkaları öyle mi, tartışırlar, sorarlar ederler,
ölesiye pazarlık yaparlar, yeter ki üç kuruş fazla koparsınlar. Ama
bu öyle değil, ne verisen ver... Off, karıştırıyorum galiba her şeyi...
Neyse... Ha evet, getirdikleri şeyler dikkatimi çekmişti aslında. Yal-
dızlı gümüş küpecikler, işe yaramaz bir madalyon... Velhasıl beş ku-
ruş etmez şeyler işte... Kendisi de bilirdi, getirdikleri taş çatlasa iki
grivna³ ederdi ama yüzüne bakınca bunların onun için çok değer-
li olduğunu anlardım. Getirdiklerinin gerçekten anacığından, baba-
cığından yadigâr kaldığını sonradan öğrendim. Yalnız birinde ge-
tirdiklerine bakınca kendimi gülmekten alamadım. Yalnız tahmin
edeceğiniz gibi, böyle bir şeyi, yani müşteriyle alay etmeyi asla ve
kata yapmam; müşterilerimin önünde, onlarla ilişkilerimde son de-
rece centilmenimdir; gevezelik etmem, laubalilik etmem; az, öz ve
kesin konuşurum. “Kesin, kesin ve de kesin.” Böyledir. Ama işte, bi-

3. Grivna (Rus.): Çarlık Rusyası'nda kullanılmış 10 kapık değerinde gümüş veya altın sikke. (ç.n.)

rinde tutmuş bir parça (kelimenin tam anlamıyla bir parça) eski, tavşan kürkü bir manto kalıntısı getirmişti. Kendimi tutamadım, güya şaka yollu bir şeyler kaçırdım ağzımdan. Ah güzelim benim, nasıl da kıpkırmızı kesiliverdi bir anda! Gözleri maviydi, iri iriydi ve hep dalgın, düşünceli görünürlerdi ama o anda birdenbire alev alev yanmaya başladılar. Ağzını açıp tek kelime olsun bir şey demedi, pırtısını topladığı gibi çıktı gitti. İşte ilk kez o gün, onun çok özel ve farklı biri olduğunu fark ettim; evet, ardından kendine has, kendine özel bir yanı olduğunu düşündüm. O günden hatırladığım bir şey daha var, o da üzerimde bıraktığı etkiydi; hani bilmek isterseniz eğer, en önemlisi de buydu, her şeyin özeti, sentezi gibi bir şey yani, o da çok genç olmasıydı, evet, korkunç derecede gençti ve en fazla on dört yaşındaydı. Sonradan öğrendim tabii, aslında tamı tamına on altısına girmesine üç ayı vardı. Yalnız işin özü bu değildi, söylemek istediğim başka bir şey... Ertesi gün gene geldi. Yine sonradan öğreniyorum, benden sonra elindeki o tavşan kürkü parçasıyla hem Dobronravov'a hem de Mozer'e gitmiş ama bu ikisi altın dışında bir şey kabul etmediklerinden yüzüne bile bakmamışlar kızın. Ben ise bir defasında (aslında beş para etmez) kabartma bir sedefini kabul etmiş, sonra oturup düşününce aklım başıma gelmişti; öyle ya, ben de altın ve gümüş dışında bir şey almıyordum ama işte, bu kızın sedefini geri çevirmemiştim. Bu da onun hakkında kafamda beliren ikinci düşünceydi, hiç unutmuyorum.

Bu kez Mozer'den çıkıp bana gelmişti; yanında kehribar bir ağızlık vardı. Fena bir parça değildi, meraklısı için yani, ama bizim için

bir değeri yoktu, çünkü biz yalnızca altınla ilgileniyorduk. Evet, tam da dünkü *asiliğinin* üzerine çıkıp gelmişti; bu yüzden katı bir tavırla karşıladım. Katılıktan kastım, soğuk davranmak, aldırılmazdan gelmekti. Yine de çıkarıp iki ruble verdim, ardından da kendimi tutamayarak tahrik edici bir ses tonuyla, “Bakın, bunu sırf sizin için yapıyorum, Mozer olsa eline bile almazdı” dedim. “Sizin için” kısmını bilhassa vurgulayarak, kasıtlı olarak ve de belli bir manaya gelecek şekilde ifade ettim. Kızgındım. O ise “sizin için” sözlerini işitince bir kez daha kızardı ama ağzını açıp bir şey demedi, parayı gerisingeri fırlatmadı, alıp cebine attı. Ah şu yoksulluk! Tanrım, nasıl da kıpkırmızı olmuştu! Tam da can evinden vurduğumu anlamıştım. Ancak çıkıp gittikten sonra kendi kendime şöyle düşündüm: “Onu alt etmek, karşısında zafer kazanmak iki rubleye değer miydi acaba?” Hehe-he! Gayet iyi hatırlıyorum, bu soruyu iki kez tekrar ettim: “Değer mi? Değer mi?” Hemen ardından da gülererek “Evet” dediğine karar vermiştim. Bunları düşünürken çok da eğlenmiştim doğrusu. Aslında hiç de aptalca ve kötü bir duygu değildi o an yaşadıklarım. Bilerek, kasten yapmıştım ve onu denemek istemiştim, evet evet, sınamak istemiştim, çünkü kafamda bir anda tilkiler dolaşmaya başlamıştı. Bu da onun hakkında bende oluşan üçüncü *özel* düşünceydi.

... İşte, her şey ondan sonra başladı zaten. Tahmin edileceği üzere onunla ilgili ne var ne yok dolaylı yollardan öğrenme çabasına girdim ve dört gözle yolunu beklemeye başladım. Zaten yakında geleceğini hissediyordum. Geldiğinde de olağanüstü bir nezaket gösterip kendisiyle son derece kibar bir biçimde sohbet etme-

ye koyuldum. Malum, nasıl oturup kalkılacağını iyi kötü bilen biriyimdir, fena bir eğitim almadığım ortada. Evet... Karşımdakinin son derece düzgün, iyi kalpli ve mülayim bir kız olduğunu hemen anlamıştım. İyi kalpli ve mülayim insanlar uzun süre karşı koymazlar, itaatkârdırlar; tamam, bir anda kalkıp size içlerini dökmez, kalplerini açmazlar ama sohbetten kaçmayı, bırakıp gitmeyi de bir türlü beceremezler. Cevap vermekte cimri davranırlar ama yine de hiçbir sorunuza yanıtsız bırakmazlar, gittikçe açılırlar, eğer isterseniz tabii ki, yeter ki siz bıkmıp usanmayın... Yine tahmin edileceği üzere o gün kendisi bana hiçbir açıklamada bulunmadı. Şu *Golos* meselesini de diğer şeyleri de elbette daha sonra öğrendim. O günlerde son kurşuna kadar harcayarak gazeteye ilan vermekle meşguldü. İlanları önceleri üst perdedendi, hani "...mürebbiye, şehir dışı olabilir, koşullarınızı postayla bildirin..." türünden ifadeler giderek değişmiş, "...tüm koşullara uyarım, hem öğretmenlik hem arkadaşlık yapabilir ev işlerine yardım eder, hasta bakar, dikiş dikebilirim..." türü bildik şeyler halini almıştı. Bu ilanlar elbette farklı zamanlarda çıkmıştı gazetede ama nihayet, iş artık çığırından çıkmaya ve büyük bir umutsuzluğa dönüşmeye başladığında sadece "...ücretsiz, karın tokluğuna..." bile dönüşmüştü. Ama heyhat, kendine bir iş bulamamıştı! İşte o zaman son bir kez sınamaya kalktım. O günkü *Golos*'u aldım ve ona bir ilan gösterdim: "Genç, yetim bir mürebbiye. Tercihen yaşlı, dul bir erkeğin yanında küçük çocuklara dadılık yapabilir, ev işlerinde yardımcı olabilir."

"Bakın, gördünüz mü? Bu daha bu sabahki gazetede çıktı ve ilanı

veren akşama kalmaz kendine bir iş bulmuş olacaktır. İşte, iş ilanını böyle yazmak gerek!”

Yine kıpkırmızı kesildi; gözleri bir kez daha alev alev yanmaya başladı, arkasını döndüğü gibi çıktı gitti. Bu duruma çok sevindim. Şunu da söyleyeyim, o zamanlar kendine çok güvenen, hiçbir şeyden çekinmeyen, yaptıklarından emin olan biriydim. O sigara ağızlığını nasıl olsa kimse almayacaktı. Dahası, başka da rehin verilecek bir eşyası kalmamıştı. Tahmin ettiğim gibi oldu; üçüncü gün çıkageldi. Öylesine solgun, öylesine bitkin ve endişeliydi ki evde çok ciddi bir şeyler olduğunu hemen anladım. Gerçekten de öyleydi. Neler olup bittiğini şimdi anlatacağım ama önce onu nasıl etkilediğimden, gözünde bir anda nasıl büyüyüp devleştiğimden söz etmek istiyorum. Kafamda bir anda şöyle bir niyet belirmişti. Yani aslında şu ikonasını getirmişti (getirmeye karar vermiş)... ah, ah... dinleyin şimdi, bakın iyi dinleyin! Aslında her şey o anda başladı, yoksa öncekiler kafa karıştırmasın... yani şöyle... şimdi her şeyi, her bir ayrıntıyı, en ufak noktasına kadar hatırlamaya çalışıyorum. Düşüncelerimi bir noktada toplamak istiyorum istemesine ama olmuyor, olmuyor... O ayrıntılar yok mu, o küçük noktalar...

Meryem Ana ikonası. Kucağında bebeğiyle Meryem Ana; eski bir aile ikonası, evlerde bulundurulmuş cinsten; zırhı yaldızlanmış gümüşten; fiyatı dersen, eh işte altı ruble eder belki. Ama onun için çok değerli olduğu belli; tasviri olduğu gibi, zırhını bile çıkarılmadan rehin bırakıyor.

“Zırhını, çerçevesini bıraksanız daha iyi...” diyorum. “Tasviri götürebilirsiniz, ikonayı rehin bırakmak... yani, bilemiyorum, ne kadar doğru...”

“Her zaman gururluydum, her zaman ‘ya hep ya hiç’ derdim! İşte bu yüzden de ben öyle yarım mutlulukla idare edecek biri değildim, bana mutluluğun yarısı yetmezdi, hepsini istiyordum.”

Umutsuz bir adamın, birkaç saat önce intihar etmiş karısının cansız bedeni karşısındaki monoloğu olan *Uysal Kız*, Knut Hamsun’un dediği gibi: “Oldukça küçük bir kitap ama hepimiz için büyük, ulaşılamayacak kadar büyük.”

teviye edilen
KDV’siz
satış fiyatı

₺ 9,90

Şifresiz
okunabilir
QR kodu

ISBN 978-605-09-8612-9

9 786050 986129

Doğan
Kitap